

LIETUVIŲ GIMTOJI KALBA

II egzamino dalis

Tekstai interpretacijai

2003 m. valstybinio brandos egzamino užduotis
(pagrindinė sesija)

2003 m. gegužės 29 d.

Trukmė – 3 val. (180 min.)

1 TEKSTAS**Juozas Aputis****ĮVEIKTI SAVE**

(ištrauka)

Mokytojas prisiminė senus laikus, kai jiedu su tėvu keliavo prie Balčios upės, paskiau turėjo dar toli nueiti iki miestelio, o jis, sūnus, dviračiu nuvažiuoti dar aštuonis kilometrus, susirasti mokslo draugo namus ir iš tenai pasiimti knygelę, kur buvo rašoma, kaip pasidaryti žaislinį garo katilą. Tėvas tada jau vaikščiojo sunkiai, kojos klausė gerai, tik labai trūko oro, švokštė skylėti plaučiai, todėl prie Balčio šlaito jis pasakė: „Tu, vaikel, važiuok, tau dar toli reikia už miestelio, susitarkim grįždami vėl čia susitikti, ir paskui jau eisim kartu.“ – „Gerai.“ Susitiko visai pavakare, vaikui ilgai reikėjo laukti tėvo, laukdamas skaitė ir skaitė apie tą garo mašiną, miglotai vaizduodamasis, kaip ji varo kitas mašinas, kaip suka girnas ir arklinę kuliąmąją... Kai tėvas šniokštuodamas užkopė į Balčios kalną, rado vaiką beskaitantį smarkiai apiplėšytą knygėlytę. Tėvui būtinai reikėjo pailsėti, jis buvo pavargęs, aplankė savo brolių, ne, ne aplankė – tai daug vėliau suprato vaikas – buvo nuėjęs su broliu atsisveikinti, nes nujautė artėjant savo mirtį. Tėvas išsitiesė po ąžuolu ant parudavusios numindžiotos žolės, pūtodamas ir lūpomis gaudydamas orą, o kai kiek atsigavo, paėmė iš vaiko knygą, pavartė tuos puslapius, kur buvo rašoma apie garo mašiną, kažkodėl atsiduso, o paskiau, kai jiedu ėmė eiti ir kai vaikas šalia varėsi dviratį, vis stabčiodamas ir žvilgčiodamas į knygą, tėvas pasakė: „Kam tau ta mašina?“ – „Kad suktųsi smagračiai su ašim, o nuo tos ašies diržai varys kokias kitas mašinas.“ – „Bet kaip tu visa tai padarysi?“ Ir vaikas ėmė pasakoti, ką perskaitęs, pasakojo trikdamas, užsimiršdamas, vėl skersuodamas į knygą – lyg pamokoj, kai bandai išsigelbėti sąsiuviniu ar vadovėliu. „Vaike, – tarė jam tėvas. – Knyga gali būti tikrai geras patarėjas. Tvirtas noras turi būti tavo paties. Sakai, nori, kad suktų kažkokias nelabai aiškias mašinas? O ar nenori, kad šitą mašiną pamačiusi džiaugtųsi mama, gal ir aš... Arba – tavo mergaitė...“

Vaikas nuraudo.

„Nėra ko gėdytis, – tarė tėvas. – Mes, vyrai, galime viską padaryti tikrai turėdami kokią užmačią, kokią kilnų norą pasirodyti, išgarsėti... Palenkti į savo pusę moterį... Tokia mūsų prigimtis. Netiki? Nebūk tu mažas – užteks raudonuoti! Pasitikrink – kai dar sykį skaitysi apie tą garo mašiną.“

Aputis J. Gegužė ant nulūžusio beržo. Vilnius: Vaga, 1986. P. 451.

2 TEKSTAS**Antanas Vaičiulaitis****VALENTINA**

(ištrauka)

Antanas žiūrėjo į dūmus, kylančius iš kaminų. Vėjas į vakarą buvo nutilęs, padangė rauda.

– Iš tolo žiūrėdamas manai, kad ten nėra jokio rūpesčio nė vargo, – kalbėjo Valentina. – Kartais aš vaizduotėje nukeliu apgaulius stogus ir iš viršaus žvelgiu į vidų. Nėra nė vieno, kuris pakenčiamai gyventų. Tyčiūnuos jaunieji nesutinka su seniais ir bylinėjasi dėl duonos. Žeminio šiemet du vaikai mirė ir žmona jau pusę metų nekelia iš lovos. Pilksėno tvartas griuvo ir karves užgulė. Ne, kiekvienas skęsta varge, rūpesčiuose, jau neatiduoda ne tik dalių, ne tik skolų, bet ir mokesčių... Dabar ir pas mus prasidės... Ir tai dėl manęs!

Ji atsišliejo į pušį.

– Rūpesčių niekur neišvengsim, – ramino jis.

– Tik gaila, kad labiausiai žėidi tuos, kuriuos daugiausia myli... Ne, aš neišturėsiu... Aš negaliu jų stumti į skausmą.

– Valentina, – tarė Antanas, – tu manai, kad tėvai bus laimingi, jei mane paliksi ir prisiversi už kito. Juk jie viską žino. Ar nesikrims paskui jie, kai tu kentėsi? Tu jiems duodi kruviną auką...

– Tu manęs nė kiek nesigaili.

– Tavęs nesigailiu?! Taip, aš blogas, aš sakau žodžius, kurie tave skaudina... Aš tavęs nevertas. Tu tokia graži, gera, o aš... ką tau galiu duoti aš, skurdžių sūnus?

Jis nutilo, supratęs, kad paskutiniaisiais žodžiais vėl ją kankina. Ir, pasižiūrėjęs į savo sąžinę, negalėjo išsiginti, kad tie žodžiai iš dalies buvo tyčia tarti. Dėl to jis pats dar labiau krintosi ir prikaišiojo, kad nėra pakankamai atviras ir nuoširdus, jam rodėsi, kad reikėtų kažkokios milžiniškos pastangos pasiekti tam nuoširdumui, kažko panašaus į savo pamynimą ar išpažintį, išsipasakojus visą savo niekybę.

– Sudie, Valiute, – ištiesė jis ranką. – Ir jei tu būsi kada nors laiminga, aš džiaugsiuos, nors būčiau dievai žino kur.

Ji susirūpinus, kone išsigandus pasakė:

– Ką tu galvoji, Antanai? Būk gi vyras.

– Žinoma, vyrams neskauda širdies. Bet sudie... Ne, aš tave minėsiu amžinai...

Sustojo ir nusekė akimis ligi tos vietos, kur buvo įsmeigtas Valentino žvilgsnis: ten kilo aukštas ir didus bokštas, apsemtas nusileidžiančios saulės šviesų.

Vaičiulaitis A. Valentina. Vilnius, 2001. P. 144–145.

3 TEKSTAS

Aidas Marčėnas

SU ALMANČIU PASAULIU

tu man kažką sakai aš negirdžiu
nes tavo balsą atkartoja paukščiai
nes tampa neaprėpiamu žodžiu
vienu metu ir giluma ir aukštis

įsiklausyk kaip dūzgia aviliai
kaip tyliai šlama lapai ir šešėliai
įženkim į šią vasarą giliai
kaip romūs pasiklydę avinėliai

su almančiu pasauliu vienuoj
šviesioj paunksmėj mudu atsigulkim
barokas ošia medžių gilumoj
mes daug greičiau nei jis pavirsim dulkėm

bet gintaras negrįžta į sakus
ir mums nebus už mūs žodžius atleista
tik vasara apglėbs mus kaip vaikus
nuėjusius toliau nei buvo leista

Marčėnas A. 50 eilėraščių. Parulskis S. 50 eilėraščių. Vilnius: Baltos lankos, 1999. P. 30.